

BAŞLICA TEMALARI İLE KRAL LEAR

Nezih ONUR*

Kral Lear, Shakespeare tragedyalarının en yücesi, en evrenseli ve en şiirseli sayılmaktadır. Yazarın öbür tragedyalarında olduğu gibi burada da insan sorunu ele alınmıştır. Oyunda insanın, insan olabilmek ve insanca bir yaşam sürdürebilmek için, önce kendini ve çevresini tanıması, kendisi ve çevresiyle olan ilişkilerinde ise, sürekli olarak gerçeği görmeğe çalışması ve buna uygun davranması gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanın yaptığı bir yanlış yüzünden insanlığını yitirebileceği, bunu yeniden kazanabilmek ya da öğrenebilmek içinse zorlu bir deneyimden geçmek zorunda kalacağı belirtilmektedir.

Shakespeare, yöntem olarak ilk bakışta basit görülebilecek bir olay örgüsü kurmuş; sorunu yaşam gibi basit ama özünde karmaşık olan bir yapıya oturtmuştur. Bunu, çağdaşlarının düzen kavramı boyutları içinde, bir ozan ve oyun yazarı olarak yapıtında yoğunlaşmayı başarmıştır.

Bir ölçüde de olsa oyunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilmek amacıyla yazılan bu yazıda, oyunun ana teması ve bu temanın kurulmasına yardımcı olan öbür temalar incelenmek istenmiştir. Öncelikle Shakespeare çağının düzen kavramından söz edilecek, hem bu kavram, hem de günümüz anlayışına göre ana tema ve buna yardımcı temalar oyunun birinci bölüm birinci sahnesine ağırlık verilerek olay örgüsü ile birlikte açıklanmaya çalışılacaktır.

Shakespeare'in çağdaşlarının bizim «balık baştan kokar» anlayışımıza ters düşmeyen ancak bu atasözümüzü aşan düzen anlayışına göre, insanın kurduğu düzenle evrenin düzeni arasında bir ilişki vardır. Bu iki düzen her ikisini de kapsayan tanrısal düzenin bütünü oluşturmaktadır. Tanrısal düzen içinde yer alan canlı cansız tüm varlıklar belirli bir

*) Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Asistanı

aşama sırasına göre varlık zincirini oluşturan halkalardır. Varlık zincirini oluşturan her grubun da kendi içinde bir düzeni, grubu oluşturan bireylerin yine belirli bir aşama sırası, hakları, görevleri ve ödevleri vardır. En üst katında Tanrının en alt katında da taşların yer aldığı bu düzen içinde insan, doğası gereği evrensel gerçeği kavrama yetisine sahip bir varlık olarak meleklerle hayvanlar arasında yer almaktadır. Bu düzene uyan herşey doğal, uymayansa doğadışı sayılmalıdır. Ayrıca, her varlığın kendine özgü bir doğası, doğal yapısı vardır.¹ Oyunda, «doğa», «doğal», «doğadışı», sözcükleri sık sık yer almakta ve bu sözcükler yerine göre Shakespeare tarafından ayrı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu «doğa» sözcüğü ile tanımlanan değişik kavramlar birbirleriyle ilişkilidir ve her biri öbürü ile açıklanabilir özelliktedir. Bu yüzden biri öbürüne benzetilebilmekte, biri ile öbürü hakkında bir sonuca varılabilmekte ve insanın kendi düzenini yıkması yüzünden doğanın düzeni de bozulabilmektedir. Bu arada Edmund'un sözünü ettiği pagan içerikli, günün toplum yapısına ve din anlayışına ters düşen, doğa ve doğa güçlerini de oyuna katar Shakespeare (I, ii, 1).

Varlığından kuşku duymadığımız, nedenlerini sınımadığımız tüm değerler tersyüz olur bu oyunda. Tüm ilişkiler rayından fırlamış, tüm dengeler bozulmuştur. Bildiğimiz, tanıdığımız, insana özgü, insanla ilgili ne kadar ilişki, karşıtlık varsa, anlamını yitirmiştir. Öyle ki, dünya başımıza yıkılmış, babayla evlat, kariyla koca, erkekle kadın, gençle yaşlı, yöneticiyle halkı, devletle insan, insanla doğa, insanla hayvan, insanla insan, Tanrıyla insan, insanla yazgı, gerçeğe gerçekdışı, doğruyla yalan, iyilikle kötülük, sevgiyle nefret, delilikle akıllılık, varlıkla yoksulluk, değerlilikle değersizlik, kendinibilirlikle kendinibilmezlik gibi nice ilişki, nice sorun, kısacası yaşam denen şey altüst olmuştur. Bu durum, tüm bu kavram ve sorunların yeniden ele alınmasını, irdelenmesini gündeme getirmiştir.

Yaşlı bir kral varmış, bu kral günün birinde artık yaşlandığı, rahat etmek istediği için krallığını üç kızı arasında paylaştırmak istemiş gibi, basit bir masal havasında olan oyunun birinci bölüm birinci sahnesi, bu denli şaşırtıcı bir yalınlık içinde ve birdenbire söz konusu ilişkileri ve kavramları irdelenmek ve yeniden yerli yerine oturtmak için bozmağa yetmiştir.

İlk sahnede Kral herkesin bildiği gerçeği törensel ve ritüel bir söy-

1) Bkz. E. M. W. Tillyard. *The Elizabethan World Picture*, (Harmondsworth: Penguin Books, 1974), s. 45-91.

levle açıklarken Kent ile Gloucester gibi biz de durumun anlam kazanmasını, Kral'ın davranışına bir açıklama getirmesini bekleriz. Ancak tam tersine herşey giderek anlamsızlaşır. Anlı şanlı Kral'ın o güçlü, kararlı sesinin arkasına gizlenen ne yaptığını bilmez duygusal bir ihtiyar, şımarık bir çocuk, bencil bir adam, akılsız ve sorumsuz bir kral vardır. Baştan sona çelişki içindedir. Düşüncesi durmadan değişmektedir. Söylediklerinin tam tersini yapacak, ne diyorsa tam tersi olacaktır. Ülkesini kızları arasında paylaşmasına, geleceği gören bir kral gibi, ironik bir tavırla ileride bir karışıklık çıkmamasını gerekçe gösterirken tüm sorumluluklarından sıyrılmak, bundan böyle rahat, dertsiz, tasasız bir yaşam sürmek istediğini de açıklayabilir. Oysa oyunda daha sonra hem karışıklık çıkacak, hem de krallık yükünü sırtından atsa bile Lear'in insan olarak yükü çok daha artacak, çekmediği kalmayacaktır.

Kent ile Gloucester'ın baştaki konuşmalarında Kral'ın Albany Dükü'nü Cornwall'dan daha çok sevdiğini, buna karşın ikisine de eşit pay verdiğini öğreniriz. Verdiği söylevle durumu açıklarken bu kez anlamsız bir «sevgi yarışmasına» sokar kızlarını.

Which of you shall we say doth love us most?
That we our largest bounty may extend
Where nature doth with merit challenge.²

(Söyleyin, hanginiz bizi daha çok seviyor bilelim?
Ve en büyük insanımızı ona,
Doğası gereği buna hakkı olan kişiye verelim.)

(I, I, 50-52)

der ve ilk sözü en büyük kızına verir. Konuşmasını, sevgisini dile getirmesini buyurur. Her iki damadına eşit pay verdiğini bildiğimiz için anlamsız gelir bize bu. Ancak Lear'in söylediklerinden yola çıkarak onun kendisini en çok küçük kızının sevdiğini bildiğini ve en büyük payı da ona ayırdığını düşünebiliriz. O da en çok küçük kızı Cordelia'yı sevmektedir. Ona «our joy: gönlümüzün neşesi» diyerek söz yöneltir. Oysa öbür kızlarının konuşmalarını isterken böylesine içten bir sözcük kullanmaz. Goneril'e «our eldest born: en büyük kızımız» demekle yetinirken Regan için yalnızca «dear: sevgili» sözcüğünü kullanır. Cordelia'ya söz verirken «what can you say to draw/a third more opulent than your sisters?»: kızkardeşlerinden daha zengin bir pay elde etmek için/ne diyecek-

2) Yazıdaki alıntılar *King Lear*, Ed., Kenneth Muir, Arden Edition, (London: Methuen, 1975)'den alınmış ve çevrilmiştir.

sin?» diye sorar (I, i, 85). Daha sonra Kent'in araya girmesine engel olurken yine en çok onu sevdiğini söyler. Lear, kızlarının sevgilerini dile getirmelerini isterken burada bilmediği, düşünemediği birşey vardır. Sevginin ancak sevgi ile ödenebileceği yalın gerçeğidir bu. Vereceği toprak karşılığı sevgi istemekte, sevgiyi toprakla, yani malla, parayla ödüllendirmektedir. Shakespeare, Lear'in bu yanlısını iyice vurgulamak için bu sahnede zenginliğe, değere ve paraya ilişkin bir çok imge kullanır (value, worth: değer; rich: zengin; prize: ücret; precious: değerli; wealth: zenginlik, varlık). Bu tutumuyla Shakespeare aynı zamanda Kral'ın paraya ne denli düşkün biri olduğunu da ustaca belirtir. Bu imgeler yalnızca sevgi ve para ilişkisinin değil, bunun da ötesinde insana ilişkin tüm değerlerin altüst oluşunun da bir göstergesidir.

Lear'in büyük kızlarının sevgileri gerçek sevgi olmadığından kolayca dil dökebilmektedirler. Çünkü, onlar karşılık olarak sevgi değil, toprak, zenginlik beklemektedirler. Oysa Cordelia sevginin karşılığının yalnızca sevgi olduğunu bilir ve gururla değil, böylesi bir bilinçle sevginin malla ödüllendirildiği bir gösteride sessiz kalmayı yeğler. «What shall Cordelia speak? Love and be silent: Ne söylesin Cordelia? Sevsin ve sussun.» diye söylenir kendi kendine (I, i, 61). Yapacak başka birşey de yoktur; üstelik böylesi bir ikiyüzlülük de gördükten sonra. Bununla birlikte, babasını gerçekten sevdiği için onun böyle bir duruma düşmesi ağırına gider. Bu yüzden de tutumunda direnmesi, «nothing: hiç» deyip durması doğal sayılmalıdır.

Zenginlikten, değerden, ödülünden bunca sık söz eden, sevgiyi bile para ile değerlendirebilen Lear'in nasıl olup da onlardan kurtulmak istediğine bir türlü akıl erdiremeyiz. Ancak anlamsız da olsa Kral'ın kızlarını sevgi yarışmasına sokması, saray halkına ve kendisine yaptığı işin doğruluğunu kanıtlamak istemesi yüzündendir diyebiliriz. Ama bir baba olarak kızlarını tanıması gerektiği halde düşüncesizce yapılmış bir davranışta bulunmuş, yanlış üzerine yanlış eklemiş ve beklediğinin tam tersi olmuştur. Cordelia'nın verdiği «Hiç» yanıtı, Lear'in bunca kişinin önünde kendini haklı çıkarmak için düzenlediği töreni etkisiz bırakır. Daha da zorlanınca gerçeği tüm açıklığıyla dile getirir Cordelia. Lear, en çok sevdiği kızına vermeyi tasarladığı en büyük payı da akıl almaz bir budalalıkla diğer kızları arasında ikiye böler ve Cordelia'ya hiçbirşey vermez. Ona türlü lanetler yağdırır. Törenin istenilen etkisi yok olunca çileden çıkmıştır Kral. Klasik Yunan tragediyalarındaki trajik yanlışlardan birini yapmış, öfkesine yenilmiş ve ne yaptığını bilmez bir duruma düşmüştür. Aslında tören etkili olmuştur, ama bu etki olumsuz yönde olmuş, Lear'i gerçeği görmez, kendini bilmez, sorumsuz bir kral olarak ortaya koymuştur. Birinci sahnenin 142. dizesinde «The bow is bent and drawn; make from the

shaft, : Yay gerildi ve salındı; oktan kendini sakın,» derken ne denli öfkeye kapıldığı açıkça anlaşılır. Sağduyusunu kullanmamakta diretir, yanlışını yineler. İyi, kötü, doğru, yanlış önüne ne çıkarsa delip geçecektir. Kent'in davranışını «gurur» olarak niteler. Gerçekte boş gurura yenik düşen kendisidir. Kent'in sevgisini ve ona karşı bağlılığı yüzünden kendi canını bile tehlikeye atarak gösterdiği yürekliliği tıpkı Cordelia'nın dürüstlüğünü ve dürüst sevgisini değerlendirdiği gibi değerlendirir.

Sevginin yarışmaya sokulması seksen yaşında bir ihtiyar için olağan sayılabilir, ama kocamış da olsa bir kralın böyle birşeye kalkışması, üstelik gerçek sevgiye değil de buram buram ikiyüzlülük kokan aşırı sevgi gösterisine ödün vermesi bağışlanacak birşey değildir. Her an yaltaklanmanın, pohpohlamanın, dalkavukluğun binbir çeşidi ile karşı karşıya olan bir kralın bunu gerçekten, gerçek sevgiden ayıramaması büyük bir suç sayılmalıdır. Ülkesinin geleceği açısından böyle bir kralın yönetiminin ne denli zararlı sonuçlar doğurabileceği açıktır. Bu açıdan bir baba olarak suçludur ama yönetimi başkalarına bırakıyor da olsa bir kral olarak çok daha suçlu sayılması gerekir.

Lear'in ilk ve en büyük suçu ise krallığını bölmesidir. Kral «doğal» olarak ve «doğası» gereği ülkesini, bir bütün olarak ülkesini simgelemektedir. Sırtından devlet yükünü atmış olmakla Lear, «doğadışı» bir davranışa girerek hem devletin bütünlüğünün onu simgeleyen kişi olarak ortadan kaldırılmasına neden olmuş, hem de bunu yapmakla kendi varlığını, bir kral olarak varlığını ortadan kaldırmıştır. «Sırtından yükünü atmış olarak ölüme doğru gitme» gibi masum bir istek büyük bir sorumsuzluk örneği olup çıkmıştır. Bu masum ama kararlı istekle kendini doğanın, doğal olanın dışına itmiştir. Varlık zincirinin halkalarından biri kopmuştur. Üstelik bu kopma Tanrıdan sonra gelen kral tarafından gerçekleştirilmiş ve sonuçta tüm evrenin düzeni, tanrısal düzen ve insanoğlunun kurduğu düzen bozulmuştur. Lear krallığını bölerken bile sorumluluktan kaçmış, yaptığı işi gönül sevgisiyle kanıtlamaya çalışmak yerine bunu yalan ve kolay sevgiyle, para sevgisiyle kotarmak istemiştir. Aslında ok gerçekten yayından fırlamıştır. Doğal olmayan aykırı bir tutuma girildiğinde yapılan yanlışlar çorap söküğü gibi gidecektir. Düzen bir kez bozulunca krallığın küçük bir modeli olan ailede de tüm ilişkiler bozulmuş, aile düzeni ortadan kalkmış, krallık gibi aile de dağılmıştır. Bu davranışıyla Lear kendini bir «hiç» durumuna düşürmüştür. Oyunun ilk dramatik durağı olan Cordelia'nın «hiç» yanıtı bu yüzden oyunun ana temasının özünü oluşturmaktadır. Bu yanıt, ele alınan tüm sorunların çekirdeği, göstergesidir, çünkü yaşam, insana özgü tüm değerler bir hiç düzeyine inmiştir. Lear, kızının bu yanıtı karşısında «Nothing comes of nothing: Hiçten hiç çıkar.» derken, bu hiçliğin neyin, daha doğrusu nelerin karşılığı olduğunu

düşünememiştir (I, i, 89). Oyunda aynı yanlışı Gloucester de yineler; ama o, kralın tam tersine, aslında olmayan birşeyi yanlışa düşerek olmuş gibi görür ve bir «hiç» yüzünden tüm gerçeğin teryüz olmasına neden olur (I, ii, 32-35). Bu tema Shakespeare'in oyunlarında sık sık kullanılır. Örneğin **III. Richard**'da, eğri büğrü, topal ve kambur olan Richard, hiç bir kadının gönlüne girebilecek nitelikte bir adam değildir. Tüm bu özelliklerine karşın, üstelik kocasının ve kayınpederinin ölümüne neden olması yüzünden Leydi Anne'in tüm nefretini üzerinde toplamış olduğu halde türlü düzenbazlıklarla onun sevgisini kazanmayı başarınca «And yet to win her, all the world to nothing: Yine de onun sevgisini kazanmak, hiçe indirgen di tüm dünya!» demesi ve bir kahkaha savurması aynı nedenlerdir (I, iii, 237). Olmayacak bir şeyi olanaklı kılmış, tüm değerler anlamını yitirmiştir. Ayrıca kızının yanıtı, Lear'in herşeyi olan bir kralken kendi yanlışı yüzünden tüm verdiklerine karşın sevgi görmemekle birlikte giderek azalan muhafızlarıyla, evsiz barksız kalışıyla heryesini yitireceğinin de ilk belirtidir. Kral'ın yoksul kalışı ironik bir nitelik taşımaktadır. Kızını aşırı sevgi gösterisinde bulunmadığı için mal ve sevgi yoksunu yapmıştır kendince, ama asıl kendisi hem sevgi, hem de mal yoksunu olarak kalacaktır.

Oyunun birinci bölüm birinci sahnesinde Lear'in yanlışları, Cordelia, Kent ve Fransa Kralı'nın yanıtlarında tüm açıklığıyla ortaya serilir. Gerçeği bilen ve gören tüm bu kişiler Cordelia'dan yanadırlar. Lear'in büyük bir bencillikle kurduğu düzmeceye inananlar gerçeği göremeyen kişilerdir. Bir de Regan, Generil, Edmund ve Cornwall gibi gerçeği çıkarları öyle gerektirdiği için tersyüz edenler vardır ki, bunlar kötü kişilerdir. Kent, Kral'ın davranışı karşısında gerçeği dile getirirken, onun hem bir kral hem de bir baba olarak yaptığı yanlışı açık seçik belirtir:

be Kent unmannerly,
When Lear is mad. What would'st thou do, old man?
Think'st thou that duty shall have dread to speak
When power to flattery bows? To plainness honour's bound
When majesty falls to folly. Reserve thy state;
And, in thy best consideration, check
This hideous rashness: answer my life my judgement,
Thy youngest daughter does not love thee least;
Nor are those empty-hearted whose low sounds
Reverb no hollowness.

(Saygısız da olsa Kent ne çıkar,
Aklını yitirdikten sonra Lear. İhtiyar, ne yapmak istiyorsun?
Görev sesini çıkarmaktan korkar mı sanıyorsun

Güç, gönül okşayıcı sözlere boyun eğince? Onurdur doğru söz
Görkem çılgınlığa düşerse. Sen kral olarak kal;
Ve, iyice düşün, gem vur
Bu azılı taşkınlığa. Başımı koyarım bu yargıma,
Ne sana karşı sevgisi en az olandır küçük kızın;
Ne de yürekleri boştur
Güçsüz sesleri boşlukta çınlamayanların.)
(I, i, 144-153)

.....
See better, Lear;...

(Açıkça görmelisin, Lear;...)
(I, i, 158)

.....
Revoke thy gift;

Or, whilst I can vent clamour from my throat,
I'll tell thee thou dost evil.

(Kararını geri al;
Yoksa, gırtlığımda soluğum kesilinceye dek,
İşlediğin suçtur diye haykırım.)
(I, i, 162-164)

Kralın direttiğini ve onu geriye döndüremeyeceğini anlayınca artık tüm
bağların koptuğu bu yerde kalamayacağını söyler:

Fare thee well, King; sith thus thou wilt appear
Freedom lives hence, and banishment is here.

(Hoşçakal öyleyse, ey Kral; böyle davrandıktan sonra sen
Çeker gider buradan özgürlük, burasıdır sürgün.)
(I, i, 179-180)

Fransa Kralı ise, Kral'ın sevgi konusundaki tutumuna en güzel, en anlam-
lı yanıtı verir:

Love is not love
When it is mingled with regards that stand
Aloof from th'entire point.

(Sevgi sevgi değildir
Özüne yabancı
Görüşlerle karışır.)
(I, i, 237-239)

Lear'in kötü kızları bile başbaşa kaldıklarında gerçeği dile getirmekten çekinmezler:

Gon. You see how full of changes his age is; the observation we have made of it hath not been little: he always loved our sister most; and with what poor judgement he hath now cast her off appears too grossly.

Reg. 'Tis the infirmity of his age; yet he hath ever but slenderly known himself.

(Gon. Görüyorsun, yaşlı halinde ne denli değişiyor; az şey mi gördük demin açık seçik: her zaman en çok küçük kardeşimizi severdi; ama şimdi düşüncesizce vardığı bir yargıyla tuttu kovuverdi onu.

Reg. Yaşlılığından gelen bir güçsüzlük bu; zaten bugüne değin pek az bilinçli olabilmiştir.)

(I, i, 286-292)

Reg. Such unconstant starts are we like to have from him as this of Kent's banishment.

(Reg. Kent'in sürülmesi türünden tutarsız çıkışları büyük bir olasılıkla bize de yönelebilir.)

(I, i, 299-300)

Lear öylesine bencildir ve öylesine öfkeye kapılmıştır ki, bunca çabaya karşın gerçeği göremez, öğrenemez. Kaldı ki oldum olası kendini tanımayan bir adamdır Regan'ın dediği gibi. Üstelik son derece sorumsuzdur. Aklını başına toplayıp gerçeği öğrenmeye çalışma, yanlışlarını düzeltme yoluna gitme gibi bir sorumluluktan bile kaçır, direnir de direnir. Kızları yüzünden çekmediği kalmaz, ama bu durumda bile gerçeği görmeğe, anlamaya bir türlü yanaşmaz. Ancak giderek daha da çileden çıkar.

Kral, duygusal bir ihtiyar olarak yalnızca büyük kızlarının ona yaptıklarını kafasına dolayıp salt bu karabasanı yaşarsa hiçbirşey öğrenmeden, aynen Turgenev'in **Bozkırda Bir Kral Lear**'inde olduğu gibi, olağan-

üstü bir öfke içinde çekip gidecektir bu dünyadan. Bu duygusal adamın bilinçlenmesi, öğrenebilmesi için, Soytarı'nın desteği ve deliliğin koruması altına girmesi, bu karabasana dayanması, ondan kurtulması gerekecektir. Ancak böylelikle gerçeği görebilecek ve bu yaşa gelinceye dek öğrenemediklerini öğrenebilecek, bilinçlenecektir. Oyunda, Soytarı'nın, deliliğin, deli-akıllılık ve akıllı-deliliğin işlevi bu olsa gerek. Soytarı hem mesleğinin gereğini yerine getirmek zorundadır, hem de Lear'e gerçekleri ancak o yolla sunabilecektir. Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, soytarılık kurumunun ne denli işlevi olabileceği bu oyunda hiç bir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açıkça ortaya serilmiştir. Doğal olan gerçeklerin doğadışına itildiği, cezalandırıldığı bu yeryüzünde, gerçekler ancak gizlenerek, kılık değiştirerek yaşayabilecektir. Bu yüzden yol göstericiliği, Soytarıyla, ona Kral'ın bilinçlendirilmesinde destek olan gerçeğin kılık değiştirmiş savunucuları, kendini bir başkası olarak tanıtan Kent ve bir deli kılığında Edgar üstlenirler. Soytarı, gerçeği yalanmış, gülmece imiş gibi söyleyince Kral'ın tepkisi olmaz; gerçeği yalanmış gibi dinleyebilmekte, gerçeğe yüzyüze gelmekten korkmaktadır. Soytarı her zaman, Kent ve Edgar ise zaman zaman oyunda koru görevini yerine getirirler, ancak düpedüz dile getirmek yerine gerçeği Kral'a istemediği değil, istediği biçimde iletirler.

Kızlarının acımasız davranışları karşısında Lear ezilip büzülür, alttan alır; bunun bir etkisi olmadığını anlayınca yarı öfke yarı hüznün içinde kendi davranışının anlamsızlığını görmeye başlar. «Who is it that can tell me who I am: Kim söyleyebilir bana kim olduğumu?» sözüyle Lear, hem kendinin biricik kızını yadsımasıyla baba ile evlat arasındaki doğal ilişkinin bozulması yüzünden bu ilişki içinde yeri olmadığını vurgulamakta, hem de kral olarak yaptığı yanlış nedeniyle yerini bulamamaktadır. Bu durum, ayrıca Kral'dan başlayarak tüm ilişkilerin bozulduğunu, kişinin ve değerlerin kimliğinin anlaşılmaz bir duruma düştüğünü de anımsatmaktadır. Bu soruya düzgün bir yanıt verebilen çıkacak olursa ruhsal dengesinin bozulmaması gerektiğine inanabilecek ve sabrını bir ölçüde de olsa koruyabilecektir.

İnsanlar yüzünden giderek doğanın da düzeninin bozulduğunun bir kanıtı olan fırtına sahnesinde, kapı dışarı edilen Lear yavaş yavaş yaptıklarının bilincine varmağa başlar. Fırtınayı bile umursamaz bir duruma gelir:

Thou think'st 'tis much that this contentious storm
Invades us to the skin; so 'tis to thee;
But where the greater malady is fix'd,
The lesser is scarce felt. Thou'ldst shun a bear;

But if thy flight lay toward the roaring sea,
Thou'ldst meet the bear i' th'mouth. When the mind's free
The body's delicate; this tempest in my mind
Doth from my senses take all feelings else
Save what seats there--filial ingratitude!
Is not as this mouth should tear this hand
For lifting food to't? But I will punish home:
No, I will weep no more. In such a night
To shut me out? Pour on; I will endure.
In such a night as this? O Regan, Goneril!
Your old kind father, whose frank heart gave you all, --
O! that way madness lies; let me shun that;
No more of that.

(Önemli birşey sanıyorsun bu azgın,
İliklerimize dek işleyen fırtınayı sen; öyledir sana göre;
Ama daha büyük bir illetin olduğu yerde
Zor duyurur küçüğü kendini. Bir ayı ile karşılaşır kaçarsın;
Ama yolun gürleyen denize varırsa döner,
Karşına dişlerini alırsın ayının. Dertsizse başın
Duyarlıdır bedenin; beynimdeki bu fırtına
Aldı götürdü duygularımı tümünden
Ancak birşey var şimdi beni kemiren; nankörlüğü evlatlarını
Kendini doyuruyor diye ağzın
Eli ısırması değil mi bu? Ama mutlak ödeteceğim onlara:
Yo, artık ağlamayacağım. Böylesi bir gecede
Beni kapıdışı etmek? Boşan yağmur, boşan; dayanacağım.
Böylesine bir gecede ha? Ah Regan, Goneril!
İyi yürekli babanıza, içtenlikle size herşeyini bağışlayan...
Yo, yo, sakınmalıyım bundan; çılgınlıktır bu yolun sonu;
Yetsin artık bu.)

(III, iv, 6-22)

Artık kızlarının değerbilmezliklerinin iyice bilincine varır. Cordelia'ya ne denli haksız davrandığını algılar. Ama onu asıl çileden çıkararak yaptığı yanlış değerlendirmenin açığa çıkmış olmasıdır. Sonuna doğru bir ara kendi kendine acımaya başlar. Gerçeği görmeye başlamasıyla birlikte bu durum onu acıya boğar. Delirivercektir. Bu düşünceleri geri iter, anımsamak istemez.

Fırtınada yarı deli bir duruma düşen Lear daha sonra üzerindeki giysileri yırtar ve iyice delirir. Delirmesi gördüklerini ve bilincine vardığı gerçekleri aklıbaşında olarak taşıyamayacak duruma gelmesindedir.

Zaten öfke ile zayıflayan kalbi de bu yükü kaldıramaz ve delirir. Giysilerini yırtarak en yalın insanlığına soyunur. Kişinin yalın insanlığına soyunması, bir bakıma hayvan düzeyine inmesi, bu durumuyla onu insan yapan niteliklerinden soyutlanması ve bir yaratık olarak somutlaşması anlamına gelecektir. Bu düzeyde artık kendi yaşamını, onu insan yapan ya da hayvan düzeyine indiren özellikleri bu uzaklık içinde iyice değerlendirme olanağı bulacak, acıların ötesine varacaktır. Öfkesini yenecek, kızlarını bile bağışlayacaktır. Krallığından soyununca insanın, insan yaşamının ne olduğunu öğrenir. En basit temel ihtiyaçları içinde görür insanı. Zenginliğinden sıyrılan insan, karnını doyurma, doğadan korunma gibi, basit ihtiyaçları ile aslında hayvanlarla aynı düzeydedir. İşte onu bu düzeyden çıkarabilecek, insan katına yükseltecek maddi olanaklar değil, ancak insana özgü değerler, kendinibilirlik, sevgi, yardımlaşma ve erdemdir. Arada kıl payı vardır. İnsan Goneril, Regan, Cornwall ve Edmund gibi kolayca hayvanlaşabilmektedir. Hayvan sözcüklerinin oyunda bu denli sık ve çok yer alması da bu görüşü imgelemek, bu görüşü desteklemek içindir. Hayvan imgesi oyunda 133 kez yer almakta ve 64 çeşit hayvan adı geçmektedir. Aşırı cinsellik, açgözlülük, acımasızlık insanı hayvandan da aşağı (doğasına aykırı düşmüş) bir yaratık durumuna sokabilmektedir. İnsan insanlığından bir kez çıktı mı varsıl da olsa hayvandan aşağı bir kişidir. Ama Edgar gibi bir «battaniyeden başka birşeyi» olmasa da, Kent gibi yoksul da olsa, akıbaşındaysa ve gerçeği görebiliyor, doğasına ters düşmüyorsa insan olmayı, insan kalmayı başarmış demektir. İnsan yoksul da olsa insandır ve onlara yardım etmek gerekir.

Gerçeğin yanında olan kişilerin yardımıyla ve delilik yoluyla yeniden insanlığına kavuşur Lear. Artık öğrenmiştir. Yalnızca bir baba olarak gösterdiği değerbilmezliğin değil, kral olarak yaptığı nankörlüğün, bencilliğin, acımasızlığın da bilincine varmıştır. Paraya bunca önem vermiş olduğundan utanç duyar. Sevgi cömertidir artık. Tüm yoksullara yöneliktir sevgisi. Üstelik karşılıksız bir sevgidir bu:

Poor naked wretches, whereso'er you are,
That bide the pelting of this pitiless storm,
How shall your houseless heads and unfed sides,
Your loop'd and windowed raggedness, defend you
From seasons such as these? O! I have ta'en
Too little care of this. Take physic, Pomp;
Expose thyself to feel what wretches feel,
That thou mayst shake the superflux to them,
And show the Heavens more just.

(Bu acımasız fırtınanın saldırılarına karşı duran,
Siz, çırılçıplak umutsuz kişiler,
Sokacak yer bulamadığınız başlarınızla, o lime lime
Yırtık dökük paçavralarınız, çökmüş avurtlarınız, boş midelerinizle
Nasıl korunursunuz böyle havalardan? Ah, pek düşünmemiştim
Şimdiye dek bunları ben. Ey Debdebe, Tantana, al işte ilaç sana;
Sen de çek ki çektiğini bu umutsuzların,
Varlığından arta kalanı onlara veresin,
Tanrıların daha adaletli olduğunu gösteresin.)

(III, iv, 28-36)

İşte bu anda artık sevgi isteyebilecek bir duruma gelmiştir, çünkü sevgiden başka verebilecek birşeyi de yoktur. Bu nedenle kızından onu bağışlamasını dileyebilmekte, onunla hapiste de olsa mutlu olabileceğini belirtmektedir:

Come, let's away to prison;
We two alone will sing like birds i' the cage;
When thou ask me blessing, I'll kneel down,
And ask of thee forgiveness: so we'll live,
And pray, and sing, and tell old tales, and laugh.

(Gel, gel hadi hapse gidelim,
Şakırız orda kafeste kuşlar gibi sen ve ben,
Hayır dua istediğin an benden, diz çöker,
Beni bağışlamamı dilerim senden: İşte böylece yaşar gideriz,
Dualar eder, türküler söyler, masallar anlatır güleriz.)

(V, iii, 8-12)

Bu denli geç de olsa insanlığına kavuşmuş, sanki yeniden doğmuş, huzur bulmuştur. Onu insan olmaktan çıkaran niteliklerinden sıyrılmış, yepyeni bir insan olup çıkmıştır.

Oyunda, Lear ve kızlarından başka Gloucester ve oğulları ile ilgili ikinci bir olay örgüsü yer almaktadır. Gloucester, yaptığı yanlışlar bakımından Lear'e benzemekle birlikte daha değişik bir durum göstermektedir. Gloucester, Kral'a göre daha zayıf karakterde biridir. Boş inançlara bel bağlamaktadır ve Lear'in çektiklerini çekebilecek güçte biri değildir. Buna karşın, o da yaptığı yanlışın cezasını çekmiş ve bunu Lear'den değişik bir biçimde ödemiştir. Gloucester'ın oğulları da Lear kızlarına benzemektedirler. Edmund, Kral'ın kötü kızlarının, Edgar ise bir anlamda Cordelia'nın karşılığıdır. Ancak çeşitli yönlerden Gloucester oğulları da değişik özellikler göstermektedirler.

rumu genelleştirmek istemiştir. Bu iki olay örgüsünün oyunda birlikte yer alması, Shakespeare çağdaşı düzen anlayışına göre de anlamlı olmaktadır. Ayrıca, yazarın seyircide uyandırmak istediği etkiyi de olumlu olarak güçlendirmektedir.

Shakespeare, oyunda önce bozduğu sonra yeniden kurduğu düzenle insana ilişkin temel sorunları yerel bir çerçeve içinde evrensel boyutlarda irdelemeğe çalışmış; insana özgü ilişki ve değer yargılarını, karşıtlarını da göz önüne alarak incelemiştir. İnsanın kolayca yanılsa düşebileceğini, yaptığı bu yanılsa acı çekerek ödeyeceğini vurgulamakla birlikte, insanın kendine uzaktan bakmayı bilerek ve sürekli gerçeği görmeye çalışarak bu tür yanıslara düşmeyeceği yanıtını da getirmiştir.